

Nieuwe kansen voor Kamsalamander in de Grote Getevallei?!

Auteur: Kevin Lamberts (versie 2005)

1. Waarnemingen en Ecologie

In opdracht van studiebureau AEOLUS werden heel wat waterpartijen binnen de vallei van de Grote Gete geïnventariseerd met betrekking tot amfibieën. Iwan Lewylle en Kevin Lamberts startten hun gericht zoeken op 1 april 2005. Gegevens werden tot midden juni verzameld. In het eerste tussentijds rapport van AEOLUS (Lambrechts et al., 2005) betreffende een ecohydrologische studie van de vallei, werden de gegevens kort en bondig weergegeven.

Tijdens de inventarisatie werden binnen het studiegebied 6 soorten amfibieën waargenomen:

- Kamsalamander (*Triturus cristatus*)
- Alpenwatersalamander (*T. alpestris*)
- Kleine watersalamander (*T. vulgaris*)
- Gewone pad (*Bufo bufo*)
- Groene kikker (*Rana esculenta* synklepton)

Verdermeer dient te worden vermeld dat het Natuurpuntreservaat Doysbroek een grote populatie Bruine kikker (*Rana temporaria*) omvat (K. Lamberts, pers. obs.). Doorheen de Grote Getevallei zijn eveneens enkele belangrijke vindplaatsen van Levendbarende hagedis (*Lacerta vivipara*) bekend (R. Huybrechts & I. Lewylle, pers. obs.).

Voornamelijk het voorkomen van Kamsalamander verdient onze aandacht. Deze soort is opgenomen in Bijlage II van de Habitatrichtlijn en geniet dus bescherming op Europees vlak (zie verder). Bijna in alle landen waar Kamsalamander voorkomt wordt hij in zijn voortbestaan bedreigd. Waterverontreiniging en –verstoring evenals degradatie van het landbiotoop vormen de belangrijkste oorzaken van de achteruitgang (Nöllert & Nöllert, 1992).

T. cristatus heeft een voorliefde voor open landschap, zoals beek- en rivierdallandschappen (ook in agrarisch gebied). Zelfs in grotere bosgebieden wordt Kamsalamander aangetroffen, zolang gedeeltelijk zonbeschenen wateren aanwezig zijn (Nöllert & Nöllert, 1992). De vindplaatsen bevinden zich vooral op leem en kleibodem, hierbij dient het voortplantingsbiotoop voldoende onderwatervegetatie te omvatten (ca. 50%) (Lenders et al., 1993). De winterkwartieren bevinden zich in de bodem, in directe omgeving van het water (Nöllert & Nöllert, 1992).

Kamsalamander (*Triturus cristatus*), de tijd begint stilaan te dringen. © JC Chou

Binnen het onderzochte gebied werd de soort op 2 plaatsen aangetroffen, nl. in natuurreservaat Viskot (Drieslinter) en in een door populieren omgeven poel langsheen de Oude Spoorweg te Neerlinter. Telkens betrof het minder dan 5 individuen, i.t.t. 2003 toen tijdens een avondexcursie van JNM Oost-Brabant maar liefst 15 volwassen individuen werden aangetroffen in het Viskot (I. Lewylle, pers. med.). Daarnaast werd in 2004 een vrouwtje Kamsalamander aangetroffen in het Doysbroek (K. Lambeets, pers. med.). Zowel de recent uitgediepte poel in het Doysbroek als deze in het Viskot blijken droog te vallen tijdens de zomermaanden. In het gebied Meertsheuvel, gelegen in het interfluvium van Grote en Kleine Gete, tussen Zoutleeuw en Budingen, werd de soort na inrichtingswerken in meerdere poelen aangetroffen (geg. M. Boyen & L. Briesen). Hier werd in het kader van Ruilverkaveling Melkwezer een beschermingsplan voor Kamsalamander uitgewerkt (Vander Elst, 1997). Concluderend kunnen we stellen dat de soort nog steeds aanwezig is in de Grote Getevallei, doch de vindplaatsen zich op enige afstand van elkaar bevinden. Een gerichte en doordachte toename van het aantal poelen zal waarschijnlijk de uitbreiding van de Kamsalamander in de vallei ten goede komen.

Naast Kamsalamander werden zowel Alpenwatersalamander als Kleine watersalamander respectievelijk aan zes en negen verschillende waterpartijen ontdekt. Grootste aantallen werden voor beide soorten in natuurreservaten Viskot en Doysbroek opgetekend. Zelfs in de afwateringsgrachten in en rond deze reservaten, alsook doorheen het provinciaal projectgebied, werden waarnemingen van *T. alpestris* en *T. vulgaris* opgetekend tijdens de inventarisatie. Ook Levendbarende hagedis wordt de laatste jaren sterk in aantal teruggedrongen, o.a. ten gevolge van ondoordacht maaibeheer, daar *L. vivipara* structuurrijke bermen en andere ruigtes prefereert (Lenders et al., 1993). Sinds 2000 werd deze soort regelmatig opgemerkt langsheen de Oude Spoorweg te Neerlinter (R. Huybrechts, pers. med.). De laatste twee jaren werd Levendbarende hagedis amper nog gezien op de bewuste plaatsen. Mogelijk heeft de renovatie van een nabijgelegen woonhuis en achterliggende ruigte alsook een niet aangepast maaibeheer hiermee verband.

Binnen het onderzochte gebied lijkt vooral de Waarbeek te Drieslinter qua structuur en waterkwaliteit belangrijk voor de toekomst. Deze beek situeert zich binnen een typisch structuurrijk agrarisch landschap, gekenmerkt door de aanwezigheid van een resem kleine landschapselementen en, al dan niet begraasde, mesofiele graslanden. Verder verdienen de bermen van de Oude Spoorweg, lopende van Tienen tot Diest en St.-Truiden, de nodige aandacht. Indien een gepast maaibeheer zou worden gevoerd, kan de oorspronkelijke, typerende schrale spoorwegvegetatie zich herstellen, wat thermofiele (i.e. warmteminnende) soorten zoals Levendbarende hagedis ten goede zou komen.

2. Behoud en Beleid

Factoren die de habitatkwaliteit van zowel zomer- als winterhabitats van amfibieën en reptielen beïnvloeden situeren zich binnen watervervuiling, verdroging, verzuring, vermesting en het verdwijnen van kleine landschapselementen (De Bruyn, 2003). Daarnaast dienen migratiebarrières, zoals drukke wegen, te worden gesaneerd en de structuurkwaliteit van het gehele landschap in zijn geheel te worden verbeterd.

Poelen kregen in het Besluit van de Vlaamse Regering, BVR 23-07-98, een specifieke plaats toegekend. Qua juridische bescherming kwam er (1) een verbod op vegetatiewijziging binnen groen-, park-, buffer- en bosgebied alsook (2) vergunningsplicht aangaande vegetatiewijziging vallei-, bron- en natuurontwikkelingsgebieden, agrarische gebieden met ecologisch belang of met bijzondere waarde, of aangeduid als habitat in de perimeter van Habitatrictlijngebied (Paelinckx & Wils, 2001). Doch blijkt dat een groot aantal poelen enkel onderhevig zijn aan meldingsplicht^(a), wat voor dergelijk belangrijke biotopen weinig garanties biedt voor hun voortbestaan.

Om de bestaande soortenrijkdom te behouden zouden a.h.w. “*poelenplannen*” moeten worden opgesteld. Deze zouden best uitgestrekte gebieden bestrijken en volledige amfibieënhabitats omvatten (De Bruyn, 2003).

Poel in het natuurreservaat Viskot, hier lijkt de Kamsalamander nog goed te gedijen.

Een groot hiaat qua kennis betreffende habitatvereisten van heel wat amfibie-soorten vergemakkelijkt het proces zeker en vast niet. Vooral over de voorwaarden waaraan een poel moet voldoen om als voortplantingsplaats in aanmerking te komen en over welke de geprefereerde overwinteringshabitats zijn, blijkt nog onduidelijkheid.

Zoals eerder aangehaald is de Kamsalamander als prioritaire soort binnen de Europese Habitatrictlijn van 1992 opgenomen. Dit betekent dat Vlaanderen Speciale Beschermingszones voor dit dier dient af te bakenen. Alle andere soorten, uitgezonderd Bruine en Groene kikker, staan op de A-lijst van beschermde dieren in Vlaanderen (De Bruyn, 2003). Ter stimulatie met betrekking tot behoud en heraanleg van poelen, genieten geïnteresseerde landbouwers momenteel van subsidies voor het aanleggen van poelen. Sinds 2000 kunnen zij zelfs beheersovereenkomsten afsluiten met de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). De totale poeloppervlakte steeg daardoor gestaag sinds 2000 (De Bruyn, 2003).

Het is duidelijk dat maatregelen ten behoeve van de bescherming van Kamsalamander en consoorten zich opdringen. Een verhoging van de densiteit aan poelen alsook herstel en herinrichting van het huidige cultuurlandschap in zijn oorspronkelijke (vochtige) context zou een eerste stap in de goede richting zijn (zie ook Lehouck, 2001).

Kevin Lambeets

- (a) **Meldingsplicht:** de wettelijke verplichting om de geplande uitvoering van werken te melden aan de bevoegde overheid, een bepaalde termijn vooraleer die werken van start gaan.

referenties

De Bruyn L. (2003) *Amfibieën*. In: (eds.) Dumortier M., De Bruyn L., Peymen J., Schneiders A., Van Daele T., Weyembergh G., van Straaten D. & Kuijken E. (2003) *Natuurrapport 2003. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid*. Mededeling van het Instituut voor Natuurbehoud nr. 21, Brussel.

Lambrechts J., Spelmans N., Hendrickx P., Lambrechts J., Aubroeck B. & Verheijen W. (2005) *Provinciaal natuurontwikkelingsproject Grote Getevallei: ecohydrologische studie*. Provincie Vlaams-Brabant, Dienst Leefmilieu.

Lehouck M. (2001) *De Kamsalamander: een bedreigde soort in Oost-Brabant*. Natuurreservaten Oost-Brabant vzw. Jaarboek Natuurstudie 2000: 16-21.

Lenders H.J.R., Marijnissen C.C.H. & Felix R.P.W.H. (1993) *Waarnemen en herkennen van Amfibieën en Reptielen in het veld*. Stichting RAVON, Nijmegen.

Nöllert A. & Nöllert C. (1992) *Amfibieëngids van Europa*. Tirion Uitgevers BV, Baarn.

Paelinckx D. & Wils C. (2001) *Biotopen volgens de Biologische Waarderingskaart*. In: (eds.) Kuijken E., Boeye D., De Bruyn L., De Roo K., Dumoirtier M., Peymen J., Schneiders A., Van Straaten D., Weyembergh G. (2001) *Natuurrapport 2001. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid*. Mededeling van het Instituut voor Natuurbehoud nr. 18, Brussel.

Vander Elst L. (1997) *Bescherming van de kamsalamander in de ruilverkaveling Melkwezer*. Folder Vlaamse Landmaatschappij (VLM Diest).